Πληροφορίαι περὶ οἰκήσεως τῆς πόλεως Ἀχρίδος.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ πόλις αὕτη πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως περιωρίζετο ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ τείχους περιβαλλομένης τετραγωνικῆς ἐσχατιᾶς τοῦ ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς παραλίας τῆς Λυχνίτιδος λίμνης ὑψουμένου βράχου, τῆς νῦν καλουμένης Βαρόσσι, ἐνταῦθα μόνον σώζονται ἀρχαῖα μνημεῖα Βυζαντινῆς καὶ προγενεστέρας ἐποχῆς, οἱ ναοί, στῦλοι, ἐπιγραφαί κ.τ.λ. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν οἱ μὲν τῶν κατακτητῶν ἐγκατέστησαν ἐκτὸς τοῦ Βαροσίου, οἱ δὲ ὑπήκοοι ἀποκρουσθέντες τὸν βράχον καὶ πέριξ τοῦ λόφου κατεσκήνωσαν τὴν περὶ τὸν λόφον καλλιέργειαν ἐνταῦθα συνοικήσαντες ἐξ ἀδιαχωρίστου συνοικίας, ἡ ἑκάστη ἰδίαν κατέχει καὶ ἦσαν ἀποχωρισμένοι ἐνδεδεμένοι καὶ ὁμόφρονες. Ἡ δὲ βορειοανατολικὴ σημεῖα τοῦ λόφου καὶ ἀμφότεραι αἱ Βλαχικαὶ συνοικίαι κατεσκευάσθησαν βραδύτερον πρὸ 80-90 ἐτῶν ἡ μὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῶν περιχώρων μὴ δυναμένων ν' ἀνέχωνται τὰς τουρκικὰς καὶ συνεχεῖς τῶν Σπαχίδων καὶ Ἀρβανιτῶν καταδρομὰς καὶ κακοποιΐας, αἱ δὲ ὑπὸ Βλάχων τῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου φυγόντων τὴν τυραννίαν τοῦ σατράπου Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ σατραπίσκων. Οἱ ἐγκατασταθέντες οὗτοι Βούλγαροί τε καὶ Βλάχοι ἔζων παντάπασιν ἄσχετοι καὶ ἀκοινώνητοι μετὰ τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Πρὸ δὲ 5 ἐτῶν συνεπείᾳ τοῦ Βουλγαρικοῦ ζητήματος ἦλθον εἰς ἄμεσον πρὸς ἀλλήλους ἐπαφήν, ὥστε ἡ πόλις σύγκειται ἐκ τεσσάρων τμημάτων 1) τοῦ Βαροσίου. 2) τοῦ Τουρκικοῦ τμήματος. 3) τοῦ ἐκτὸς τοῦ τείχους Βουλγαρικοῦ καὶ 4) τοῦ Βλαχικοῦ.

Ὑποδιαίρεσις καὶ πληθυσμός.

α) Τὸ Βαρόσιον σύγκειται ἐξ ἓξ συνοικιῶν, αἳ ἴσως μὲν σώζουσι τὰ ἑλληνικὰ αὐτῶν ὀνόματα, αἱ δὲ γενικαὶ φέρουσι τὴν βουλγαρικὴν αὐτῶν μετάφρασιν.

1. Μπόλνιτσα (Νοσοκομεῖον) ἔχουσα οἰκογενείας 100
2. Ποζνίτσα (Ἱεραρχεῖον) " 80
3. Γηρονόμ (Γηροκομεῖον) " 110
4. Βρατσὸ μαχαλέ (Ἅγιοι Ἀνάργυροι " 120
5. Παντελεὸς μαχαλέ (Παντελεήμων " 60
6. Δημητρὶ μαχαλέ (Ἅγ. Δημήτριος " 90.

Κατοικοῦσι δ᾽ ἐνταῦθα καὶ ὀθωμανικαὶ οἰκογένειαι 15

585

β) Τὸ δὲ τμῆμα τῶν Τούρκων συγκείμενον ἐξ ἑπτὰ συνοικιῶν φερουσῶν τὰ ὀνόματα τῶν [illegible] ἐν αὐταῖς, [illegible] πλὴν δύο [illegible] τὴν μὲν [illegible] ([illegible]) τὴν δὲ Βόσνα (Βοσνὰ ἢ Βουλγαρίζ Βόσνα = [illegible]) περιέχει οἰκογενείας ἐν ὅλῳ 520

γ) Τὸ δ᾽ αὖθις τοῦ τείχους βουλγαρικὸν τμῆμα σύγκειται ἐκ δύο συνοικιῶν 1. τὸ [illegible] ἔχον οἰκογενείας 290
2. τὰ Κόσοβα " 120

410

δ) Τὸ δὲ Βλαχικὸν τμῆμα ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς συνοικίας
1. τὰ τοῦ Μεχμέτ-μπεη 95
2. τὰ Ἐβραγιάν-μαχαλέ 75
3. τὰ Βλαχ-μαχαλέ 80

250

Ὁλικὸς πληθυσμὸς οἰκογενειῶν 1765

Διαίρεσις τῶν κατοίκων ἐξ ἐθνότητος.

Οὐδεμία ἄλλη πόλις παρίστα τοσαύτην ποικιλίαν γλωσσῶν ὅσην αὕτη. [illegible] ἐπὶ τοῦ [illegible] τῶν [illegible] καταδιωκομένων Χριστιανοὶ ἐλάλουν Βουλγάρους, Βλάχους, Ἀλβανοὺς καὶ Ἕλληνας. Ἀλλ᾽ ἐκ τούτων τινὲς μόνον σώζουσι τὴν γλῶσσαν, ἐπεὶ τοὺς πλείστους ἐχώνευσε τὸ ἐπικρατῆσαν βουλγαρικὸν στοιχεῖον. Ὥστε ἐξ ὅλων τῶν Χριστιανικῶν οἰκογενειῶν 120 εἶναι Βλαχικαί, 60 Ἀλβανικαί, 2 Ἑλληνικαί, αἱ δὲ λοιπαὶ ὁμιλοῦσι μόνον τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν. Τῶν δ᾽ ὀθωμανικῶν ὀλίγαι εἶναι γνήσιοι Τοῦρκοι, οἱ δὲ πλεῖστοι Ἀλβανοί, ἀλλ᾽ ὅμως τῇ [illegible] [illegible] ἐξομοιωθέντες πανταχοῦ μετὰ τῶν κατοίκων, καὶ ἐνεδύθησαν τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα, παρίστανται νῦν ὡς αὐτόχρημα Τοῦρκοι.

Ἡ πρὸ τοῦ Βουλγ. ζητήματος ἐκπαίδευσις.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καίτοι καταπνιγεῖσα ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς [illegible] πανταχοῦ, ἐν τῇ πόλει καὶ οὐδὲ ἴχνος αὐτῆς ἐλάχιστον παρεισέδυ, οὐχ ἧττον ὅμως ἡ πνευματικὴ δύναμις τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐνέπνευσεν ἀκμαία. Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία ἦτο ἡ μόνη πνευματικὴ τροφὴ τῶν κατοίκων. Ἡ δ᾽ ἑλληνικὴ γλῶσσα οὖσα ἡ ἀποκλειστικὴ γλῶσσα τῶν σχολείων ὁμολογουμένως ἐθεωρεῖτο [illegible] [illegible] καὶ ἐξοχωτέρας παιδείας. Ἡ Ἀκαδημία τῆς Μοσχοπόλεως τοὺς διαπρεπεστέρους μαθητάς της ἀπέστελλε διδασκάλους ἐνταῦθα. Οἱ δὲ Ἀχριδινοὶ ἔμποροι [illegible] [illegible] [illegible] τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ὑπὸ [illegible] ζήλου φερόμενοι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ αὔξησιν μεθοδικῶν σχολείων ἄφθονα ἔπεμπον τὰ τέκνα των. Ἀλλ᾽ ἐφάνη τὸ Βουλγ. ζήτημα, ὅπερ [illegible] [illegible] πρόσω πορείαν.

Γένεσις καὶ πρόοδος τοῦ Βουλγ. ζητήματος.

Ὅτε πρὸ δέκα πάντα ἐτῶν ἡ Βουλγαρία συνεταράχθη καὶ ἐπεκαλέσθη τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐνταῦθα ἐγχώριός τις Βούλγαρος Μπότσερ τὸ ὄνομα, ἄσημος, ἀγροῖκος, φαρμακοποιὸς τὸ ἐπάγγελμα, μαθὼν τὰ μυστήρια τοῦ Πανσλαβισμοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ διεμοίρασε κρυφὰ μὲν ἀρχὴν ἀφθόνως χερσὶν ἱερὰ ἄμφια μετὰ Σλαβικοῦ εὐαγγελίου καὶ ἐδίδασκε καθ' ὅπου τὰ μεμετρημένα Σλαβικά του γράμματα.

Ἡ Ἀθανασία τοῦ Σέβη ἀνεδουμάζετο ὑπὸ πάντων ἀφαιρέσεις, ὁ δὲ Ἀθάνασιος ἐθεωρεῖτο ὁ κόρος τῆς ματαιοπονοῦ καὶ κακοποιοῦ. Μετ' ὀλίγα δ' ἔτη αἰτήσει τοῦ ἐν Βιτωλίοις Ῥώσσου Προξένου ἀπεστάλησαν ἐντεῦθεν ὑπότροφοι εἰς Ῥωσσίαν, ἐν οἷς καὶ Βασίλειός τις Διαμαντῆς, ὅστις μετὰ σπουδὰς ἐν Κιέβῳ δαμονῆς, ἐπανακάμψας κατήρξατο τῆς ἀποστολῆς του. Καὶ ὁ ἀρχηγός του διὰ ἴσχνος μὲν ὁ ἀδελφὸς τὰ μαθητὰ παραυτίκα, ἔμειναν ὅμως τοῦ Υἱ. Γρηγορίου Σταυρίδου καί τινες τῶν παρ' αὐτοῦ καὶ προσῆλθον τὰ σπουδάσματα οὐχὶ ὀλίγοι. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντων τούτων αἱ ἐνέργειαι δὲν ἦσαν ἀξιοσημείωτοι, ἐπὶ ὁ λαὸς κατείχετο ὑπὸ ἄκρου φανατισμοῦ κατὰ τοῦ Πατριαρχείου, διότι ἐπαναλαμβανόμενος ἀναφερόμενος κατὰ τοῦ Ποιμενάρχου του Μακαρίου δὲν εἰσηκούετο. Ὁ Σλαβισμὸς εὗρε καλλίστην καιρὸν ἐκμεταλλεύσεως τὰς φαντασίας του, τὴν δ' εὐκαιρίαν ταύτην ἀδιαφορήτου αὐτοῦ παρέσχον τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἡ Πανσλαβιστικὴ προπαγάνδα ἐπωφελουμένη τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἔπεισε τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπους ἡ ἀποσπάσωσι τοῦ Πατριαρχείου, οὗτοι δὲ παρέσυραν καὶ τὸν λαόν.

ἀκολουθεῖ

ἐντεῦθεν ἡ κοινωνία διαιρεῖται ἐχθρὰ κοινότης, ὑπὸ δὲ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Βουλγαρικῶν χειρῶν ἐκθρέψεων ἥρχισεν ὅτι μετ' ἀκατασχέτου φανατισμοῦ καὶ κατασκανδαλισμοῦ τὰς ἐπαγγελίας ταραχάς. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξεδίωξαν τὴν Ἑλληνίδα γλῶσσαν ἐκ τοῦ ναοῦ, εἶτα δ' ἐβιάσθησαν νὰ ἐμφυσήσωσιν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, κατέκαυσαν τὰ Ἑλλ. βιβλία, ἀνεκήρυξαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐκ τοῦ σχολείου, καὶ μόνη ἡ συναίσθησις τῆς ἀναγκαίας αὐτῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης καὶ ὁ γεννᾶται ἀπόστασις καὶ ἀφοσίωσις τινῶν ἴσχυσε νὰ παραχωρήσῃ μικράν τινα ἕδραν καὶ ταύτην κατέστησαν ἀνίσχυρον.

Σχολεῖα Χριστιανῶν

	Ἐντὸς τοῦ Βαροσίου	
α'	Τὸ ἀνώτερον Βουλγαρικὸν ἔχον μαθητὰς Ἀθανασιάδης τὸν Υἱ. Γρηγ. Σταυρίδου ἢ Κ. Τσαρδόσκαν	22
β'	Τὸ δημοτικὸν Βουλγαρικὸν ἔχον μαθητὰς Διδάσκ. Δ. Βέρουγκα καὶ Κ. Φίλα	170
γ'	Τὸ δημοτικὸν τῆς Κάτω Πόρτας Βουλγ. ἔχον μαθητὰς Διδάσκαλος Ἠλίας	30
	Ἐκτὸς τοῦ τείχους.	
δ'	Τὸ Βουλγ. δημοτικὸν τοῦ Ἐξωκάστρου μαθητ. Διδ. Ἀνδρόν. Ἰωαννίδης καὶ Τσάϊκας	160
ε'	Τὸ Βουλγ. γραμματοδιδασκαλεῖον Κόσοβας μαθ. Διδάσκαλος Κυρ. Καυρούμοιτζος	40
ζ'	Βλαχικὸν γραμματοδιδασκαλεῖον μαθητ. Διδ. Φίλιππος Μόνου ἢ Ἰωάννης Σλάβζας.	35

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

[illegible] τοῦ Βαρδαρίου εἰσί [illegible].

ζ' Τό ἑλληνικόν σχολεῖον ἔχον μαθητάς 63
διδασκ. Πολ. Τυχών καί Στέφανος ἱερεύς
η' Τό ἑλλ. Παρθεναγωγεῖον ἔχον μαθητρίας 35
Δ.Δ. Ἑλισαβετία Ρόνα.
θ' Τό Βουλγαρ. Παρθεναγωγεῖον .. 130
Δ.Δ. Χρυσάνθη [illegible].
Τό ὅλον 675.

Ταῦτα τά ἀνώτερα ἐκπαιδευτικά καταστήματα συντηροῦνται ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ναοῦ καί ἐκ συνεισφορῶν, ἐκ δέ τοῦ δημοτικοῦ τῆς Κόσοβας συντηρουμένου ὑπό τοῦ Ρωσσικοῦ Προξένου, τοῦ Βλαχικοῦ ἐξ οὗ ἡ Ρωμουνική προπαγάνδα συντηρεῖ Ρωμούνων διδάσκαλον καί τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καί Παρθεναγωγείου. Τό δέ Βουλγ. Παρθεναγωγεῖον συντηρεῖται πρό ἑνός ἔτους ὑπό τινος ἐκ [illegible] ἐφόρου [illegible], νῦν δέ ὑπό τῆς Βουλγαρικῆς κοινότητος.

Σχολεῖα Ὀθωμανῶν.

Ρουσδιέ = ἑλλ. σχολεῖον ἔχον μαθητάς 50
καί 6 μεκτέπια = γραμματοδιδασκαλεῖα μαθ. 200

τούτων τό μέν πρῶτον συντηρεῖται ὑπό τῆς κυβερνήσεως τά δ' ἄλλα ἐκ τῶν βακουφίων (ἀφιερωμάτων) τῶν τζαμίων.

Ὑπάρχει δέ καί μία Στρατιωτική Σχολή = [illegible] ἐν ᾗ φοιτῶσι 30 ὑπότροφοι σοφτάδες καί 11 ἐξωτερικοί συντηρουμένη ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ [illegible] καί [illegible] τοῦ [illegible].

Οἰκονομική κατάστασις τοῦ νομοῦ.

[illegible] δέν εὗρηκα ἀδύνατον νά ῥίψω καί ἐπί τῆς οἰκονομικῆς τοῦ τόπου καταστάσεως βλέμμα. Ἐνῷ πρότερον πανταχοῦ [illegible] ἡ ἐργασία, ἐκ ταύτης ὠφελοῦντο ἅπασαι αἱ τάξεις κοινωνίας [illegible] καί ὁ βίος καθίστατο εὐθηνότερος. Τά σπουδαιότερα ταῦτα προσόντα τῆς ἐργασίας δυστυχῶς οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν [illegible], καταστρέψαντες ὁλοσχερῶς τήν [illegible] καί τήν [illegible] τούς δύο κυριωτέρους χαρακτῆρας τοῦ ἔθνους, ἐξ ὧν [illegible] μεγάλη [illegible] ἄνθρωποι [illegible] τήν ἀγοράν καί [illegible] πανταχοῦ, [illegible] τοῖς [illegible]. Ἡ [illegible] [illegible] τήν οἰκονομικήν [illegible] τάς οἰκογενείας [illegible]. Τότε δέ οἱ [illegible] [illegible] τῶν χωρίων, [illegible] καί [illegible] τοῦ χωρικοῦ. [illegible] κτηματίαι [illegible] καί [illegible] τῶν [illegible], [illegible] τό δημόσιον ταμεῖον [illegible] τούς χωρικούς [illegible]. Οἱ δέ χωρικοί, [illegible] ἡ γεωργία καί κτηνοτροφία, οἱ [illegible] τῆς ὅλης κοινωνίας [illegible] ἐργαζόμενοι [illegible] καί [illegible], [illegible] τῆς [illegible] ἐργασίας [illegible] οἱ Τοῦρκοι. [illegible] τῆς χωρικῆς [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] οὐδεμίαν χρῆσιν τῶν χρημάτων του νὰ ποιῆται, ἀλλὰ νὰ καταχώσῃ αὐτὰ καὶ νὰ περιβληθῇ διὰ τοῦ συγχωρίου του πενιχρὰν καὶ φαύλην ἐσθῆτα, διὰ νὰ διαφύγῃ τοὺς φιλάρπαγας ὄνυχας τοῦ Τυράννου.

Οἱ δὲ τῶν πόλεων κάτοικοι ἐπαγγελλόμενοι οἱ μὲν διαφόρους βαναύσους τέχνας, οἱ δὲ τὸ ἐμπόριον, τινὲς δὲ διὰ κτηματίας ἐπηρεάζονται σπουδαίως ἐκ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τοῦ χωρικοῦ. Καὶ οἱ μὲν τεχνῖται ἀντλοῦσιν ἀενάως εἰς τὸν τετρημένον πίθον τῶν Δαναΐδων δαπανῶντες εἰς τὰς οἰκογενείας των τὰ ἀποφερόμενα τῆς ἡμέρας· ἔμποροι δὲ [illegible] δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ μόνον μικρέμποροι πραγματευόμενοι τὸ ἐμπόριόν των οἱ μὲν ἐξ [illegible] ἐκ [illegible], οἱ δ' ἄλλοι τῆς [illegible] [illegible] ἐκ [illegible] ἐμπορικῆς [illegible], ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀγοραστὰς [illegible] [illegible], οἱ δὲ χωρικοὶ [illegible] τινὰς πράξεις ποιοῦνται κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀγοράζουσι πάντοτε ἐπὶ ἀναβολῇ (βερεσέ). Τινὲς μόνον [illegible] ἐδυνήθησαν νὰ χρηματοσυλλέξωσιν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, οὐχὶ διὰ τὰς πολλὰς πράξεις, ἀλλὰ διὰ τῆς μεγίστης οἰκονομίας καὶ φειδωλίας τῶν ἐξόδων, αἵτινες καὶ χαρακτηρίζουσι τὸν σώφρονα ἢ τὸν δὲ λεγόμενον οἰκονόμον οἰκογενειάρχην. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν [illegible] νὰ διαθέτωσι τὰ χρήματά των [illegible] πρὸς ἀγορὰν κτημάτων φοβούμενοι μὴ ἐπισύρωσιν ἐφ' ἑαυτοὺς τὸ [illegible], ὅπερ [illegible] ἐκ τῆς [illegible] [illegible] καρδίας τοῦ Ὀθωμανοῦ φθονοῦντος τὸν ὁπωσοῦν ἀνετώτερον βίον τοῦ Χριστιανοῦ. Κτηματίαι δ' ἐνταῦθα τὸ πλεῖστον εἶναι οἱ [illegible], οἱ δὲ Χριστιανοὶ μόνον παρὰ τὴν πόλιν κέκτηνται κτηματάκιά τινα. Ἀλλ' ἐὰν αἱ καταχρήσεις παύσωσι ποτέ, ὁ φίλεργος καὶ φιλόπονος Χριστιανὸς θ' ἀπορροφήσῃ πᾶσαν τὴν περιουσίαν τοῦ φυγοπόνου Τούρκου.

Πέτρ. Κ. [illegible]

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ